

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО»

Карпова Світлана Миколаївна

УДК 378.14+72+008+7.071

**ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ АРХІТЕКТОРІВ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Одеса – 2013

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор

КАРПОВА Елла Едуардівна,

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор

ШЕВНЮК Олена Леонідівна,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
завідувач кафедри образотворчого мистецтва;
кандидат педагогічних наук, доцент

КАЙДАНОВСЬКА Олена Олександрівна,

Національний університет «Львівська політехніка»,
доцент кафедри архітектурного проектування інституту архітектури

Захист відбудеться 01 липня 2013 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.01 Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Ніщинського, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розісланий «30» травня 2013 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. С. Трифонова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Упродовж усіх історичних епох архітектура є цариною людської діяльності, в якій об'єднуються матеріальна й духовна складова культури. Соціальні перетворення, науково-технічний і культурний прогрес, життєвий устрій та спосіб життя людини, регіональні, культурно-історичні і природні умови відображаються в архітектурі, яка символізує світогляд людини, його творче мислення, культуру та освіту.

Орієнтири сучасної вищої архітектурної освіти визначає перехід у XXI столітті до нової освітньої парадигми, домінуючим чинником якої є виховання «людини культури». Ці пріоритети закладено в Законі України «Про вищу освіту» (2002 р.), Національній стратегії розвитку освіти України на 2012-2021 р., в яких зазначено, що виховання людини культури сприяє її національній ідентифікації, формуванню стійкої системи цінностей, що мотивують її творчу активність. Зміна стилю професійного архітектурного мислення, гуманізація змісту освіти, її особистісно зорієнтована спрямованість визначають провідні ідеї та тенденції підготовки сучасних архітекторів у вищій школі.

Проблема формування культури майбутніх спеціалістів у процесі професійної підготовки у вищій школі не є новою у наукових дослідженнях. Теоретичні та методологічні аспекти її формування розглядаються у працях І. Багаєвої, С. Батишева, А. Деркача, Е. Зеєра, Н. Крилової, Н. Кузьміної, В. Сластьоніна та ін. Принципи реалізації культурологічного підходу у змісті та технології навчання майбутніх спеціалістів у вищому навчальному закладі розглядаються у дослідженнях А. Вербицького, І. Ісаєва, В. Ледньова, Н. Нікандрова та інших науковців.

Ученими досліджено механізми, тенденції, умови, форми, методи і засоби формування професійної культури майбутніх спеціалістів різних спеціальностей: художніх (Н. Бакланова, Н. Валькова, Г. Веслополова, О. Ковешнікова, Р. Мухутдінов, В. Сидоренко та ін.) педагогічних (Г. Железовська, Л. Занініна, І. Ісаєв, Н. Кузьміна, В. Сластьонін, І. Пальшкова); технічних (С. Батишев, Е. Башкаєв, В. Зінченко, Ю. Стрелков та ін.). Розкрито сутність та педагогічні умови формування художньої культури майбутніх спеціалістів (Е. Абдуллін, О. Олексюк, Л. Арчажнікова, Г. Падалка, О. Отич, О. Рудницька, Т. Танько, О. Шевнюк, О. Щелокова, В. Шульгіна); вплив художньої культури на розвиток особистості суб'єктів педагогічного процесу (В. Бутенко, О. Мелік-Пашаєв, С. Мельничук, Н. Миропольська, В. Орлов, Т. Рейзенкінд, А. Ростовський та ін.); забезпечення культуровідповідності сучасної освіти (Є. Бондаревська, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Краєвський, Д. Ліхачов, Д. Пашенко, Г. Тарасенко, Т. Усатенко, А. Семенов, Л. Хомич та ін.).

Концепції сучасної архітектурної освіти висвітлено в роботах В. Бабурова, Б. Бархіна, К. Блохіна, А. Власова, Н. Кондель-Пермінової та інших учених. У межах цих концепцій вивчено природу архітектурної творчості та умови розвитку майстерності архітекторів у процесі професійної навчальної діяльності (Б. Бархін, О. Кудрявцев, І. Лежава, М. Нечаєв, О. Степанов та ін.); методика фо-

рмування майстерності архітекторів у процесі архітектурної пропедевтики (Є. Білоусов, А. Коротковський, Д. Мелодинський, Г. Сомов, М. Туркус, В. Усов та ін.); особливості архітектурно-художньої підготовки майбутніх архітекторів на довишивському етапі (І. Абаєва, В. Жилкіна, В. Кирпічов, А. Коротковський, М. Метленков, І. Топчій, Н. Чуваргіна та ін.); історія становлення та розвитку окремих архітектурно-художніх установ (А. Бадяло, Р. Блашкевич, Ф. Гринберг, Н. Дмитрієва, Л. Іванова-Вєєн, А. Опочинська та ін.).

Особлива увага приділяється обґрунтуванню культурно-естетичного змісту та професійних основ діяльності художника-конструктора (Н. Валькова), професійної культури архітектора (Г. Веслополова, О. Кайдановська, О. Каукина, Н. Качуровська), інженерів ландшафтного дизайну (Т. Третьякова) та дизайнерів (А. Асесоров, І. Тарабріна). Примітно, що в багатьох дослідженнях у контексті обговорення проблем архітектурної освіти згадується художньо-професійна культура майбутнього архітектора (Г. Веслополова, Н. Качуровська, Г. Синицина та ін.). Однак сутність цієї культури, умови її формування у процесі професійної підготовки архітектора у вищих навчальних закладах не були предметом спеціального вивчення.

Таким чином, у практиці архітектурної освіти наявні **суперечності між** культуровідповідною природою професійної діяльності архітекторів та вузько технологічним підходом до змісту їхньої професійної підготовки у вищій школі; системною природою художньо-конструкторської діяльності архітектора та невпорядкованістю цілей і завдань їхньої предметної професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

Потреба у підвищенні якості професійної підготовки майбутніх архітекторів у зв'язку з формуванням їхньої художньо-професійної культури в архітектурному вищому навчальному закладі, відсутність наукового обґрунтування цього процесу та його методичного забезпечення визначили вибір **теми** дисертаційного дослідження – «Формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів у процесі підготовки у вищих навчальних закладах».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано у межах наукової теми кафедри рисунка, живопису та архітектурної графіки Архітектурно-художнього інституту ОДАБА «Удосконалення професійної підготовки студентів при вивченні дисциплін «Рисунок», «Живопис», «Скульптура», «Архітектурна колористика», «Історія архітектури» за напрямом підготовки «Архітектура» (№ 0112U0004710). Тему дисертації затверджено вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 5 від 25.01.2011 р.) й узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол № 2 від 22.02.2012 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально апробувати педагогічні умови формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів у процесі підготовки у

вищих навчальних закладах.

Завдання дослідження:

1. Обґрунтувати та визначити сутність та структуру феномена «художньо-професійна культура майбутніх архітекторів»; уточнити поняття «професійна культура архітекторів».
2. Визначити компоненти, критерії оцінки та показники художньо-професійної культури майбутніх архітекторів, схарактеризувати рівні її сформованості.
3. Виявити та обґрунтувати педагогічні умови формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів.
4. Розробити модель та експериментальну методика формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів і перевірити їх ефективність.

Об’єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх архітекторів у вищому навчальному закладі.

Предмет дослідження – методика формування професійної культури майбутніх архітекторів.

Гіпотеза дослідження: формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів у процесі підготовки у вищих навчальних закладах буде ефективним за таких педагогічних умов:

- професійна спрямованість спеціальної художньої підготовки майбутніх архітекторів;
- інтегрування змісту та завдань професійно-зорієнтованих архітектурних та спеціальних художніх дисциплін у процесі підготовки майбутніх архітекторів;
- поетапна актуалізація практико-зорієнтованих навичок образотворчої діяльності студентів у процесі розробки архітектурних проектів.

Для розв’язання поставлених завдань використано такі **методи дослідження**: *теоретичні* – вивчення та аналіз філософської, психолого-педагогічної, методичної, спеціалізованої літератури з метою визначення та обґрунтування феномена «художньо-професійна культура майбутніх архітекторів», розкриття його сутності, структури, уточнення змісту поняття «професійна культура архітекторів», педагогічних умов формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів; *емпіричні* – опитувально-діагностувальні (опитування, анкетування, тестування); *праксиметричні* – (аналіз продуктів діяльності) для характеристики рівнів сформованості художньо-професійної культури майбутніх архітекторів, педагогічний експеримент для визначення ефективності поетапного впровадження методика формування такої культури; *статистичні* – для порівняння та доказів достовірності, кількісного і якісного аналізу отриманих експериментальних даних.

Експериментальною базою дослідження виступили: Архітектурно-художній інститут Одеської державної академії будівництва та архітектури, архітектурний факультет Київського національного університету будівництва і архітектури. Усього в дослідженні брали участь 217 студентів спеціальності «Архітектура», із них 156 – в основному формувальному експерименті.

Наукова новизна отриманих результатів: *Уперше* визначено сутність і структуру поняття «художньо-професійна культура майбутнього архітектора» (специфічна складова загальної професійної культури архітектора, що характеризує естетичні норми і художні цінності, якими він послуговується у створенні своїх проєктів та опановує у процесі професійної підготовки до цього виду діяльності). *Обґрунтовано* педагогічні умови формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів у процесі навчання у вищих закладах освіти (професійна спрямованість спеціальної художньої підготовки майбутніх архітекторів; інтегрування змісту та завдань професійно-зорієнтованих архітектурних та спеціальних художніх дисциплін у процесі підготовки майбутніх архітекторів; поетапна актуалізація практико-зорієнтованих навичок образотворчої діяльності студентів у процесі розробки архітектурних проєктів); *визначено* компоненти (когнітивний, операційний, ціннісно-орієнтаційний); критерії (гностичний, процесуальний, рефлексивний); показники та рівні сформованості художньо-професійної культури у студентів архітектурних спеціальностей (високий, середній, низький); *розроблено* модель формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів, що складається із трьох етапів (пропедевтично-базовий, професійної орієнтації образотворчої діяльності, продуктивний); напрями і форми реалізації педагогічних умов (методичний і організаційний); *уточнено* зміст поняття «професійна культура архітекторів». Подальший розвиток отримала теорія і методика професійної підготовки майбутніх архітекторів у вищих навчальних закладах.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробці методики діагностики рівнів сформованості художньо-професійної культури студентів спеціальності «Архітектура»; експериментальної навчальної програми з нормативної дисципліни художнього циклу – «Рисунок» для архітектурних спеціальностей; змісту, системи диференційованих за рівнем труднощів завдань та вправ для самостійної образотворчої діяльності студентів; методичних рекомендацій із їх використання у формуванні художньо-професійної культури майбутніх архітекторів.

Матеріали дослідження можуть бути використані в розробці навчальних програм та методики викладання спеціально-художніх дисциплін «Рисунок», «Живопис», «Скульптура», «Архітектурна колористика», що забезпечують художню підготовку спеціалістів архітектурного напрямку; складанні навчальних планів, розробці навчальних методичних посібників і рекомендацій з опрацювання спеціально-художніх дисциплін у галузевих вищих навчальних закладах у підготовці спеціалістів-архітекторів.

Основні результати дисертаційного дослідження **впроваджено** у навчальний процес Державного закладу «Архітектурно-художній інститут Одеської державної академії будівництва та архітектури» (акт про впровадження №.08-18-1415 від 14.09.2012 р.), Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури (акт про впровадження № 652-13 від 10.07.2012 р.), Київського національного університету будівництва і архітектури (акт про впровадження № 27-04-200 від

09.07.2012 р.), інституту аеропортів Національного авіаційного університету (м. Київ) (акт про впровадження № 681 від 9.07.2012 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки та результати дослідження доповідалися на II міжнародному конгресі «Місія вчителя у сучасному світі» (Одеса, 2012 р.); міжнародній науково-методичній конференції «Удосконалення підготовки фахівців» (Одеса, 2009, 2010, 2011, 2012 рр.); першій міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна архітектурна освіта» (Київ, 2008 р.); міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Питання сучасної науки і освіти» (Київ, 2012 р.); всеукраїнській науково-практичній конференції «Професійна підготовка фахівців соціально-педагогічної сфери в умовах інтеграції України до європейського освітнього простору» (Ніжин, 2012 р.); всеукраїнських науково-практичних читань студентів і молодих науковців, присвячених педагогічній спадщині Костянтина Дмитровича Ушинського (Одеса, 2005 р.); на засіданнях кафедр: «Рисунка, живопису та архітектурної графіки», «Основ і методів архітектурного проектування» Архітектурно-художнього інституту Одеської державної академії будівництва та архітектури впродовж 2008–2012 років.

Публікації. Результати та основні положення дослідження викладено в 14 публікаціях автора, із них 6 у фахових наукових виданнях України, 8 – у наукових збірниках та тезах доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний текст дисертації викладено на 168 сторінки. Робота ілюстрована 5 рисунками, 15 таблицями, що займають 5 сторінок основного тексту. Список використаних джерел охоплює 300 найменувань, із них 9 іноземними мовами. Додатки представлено на 43 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, методи дослідження, розкрито її наукову новизну та практичну значущість, подано відомості щодо бази дослідження, апробації та впровадження результатів дослідження, структури роботи.

У **першому розділі** «Теоретичні засади формування у майбутніх архітекторів художньо-професійної культури» схарактеризовано історичний та сучасний аспекти підготовки майбутніх архітекторів, її стан у теорії та практиці вищої архітектурної освіти; розкрито сутність феномена «художньо-професійна культура майбутнього архітектора», обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують її формування, уточнено зміст поняття «професійна культура архітекторів».

Становлення і розвиток професійної діяльності архітектора пов'язані з традиціями, що склались у цій сфері і передбачають синтез у її структурі діяльності художника і будівельного інженера-технолога. Відповідно до цього визначалися цілі і зміст архітектурної освіти (Ю. Асєєв, Ю. Волчок, Н. Кондель-Перминова, А. Кудрявцев, Н. Метленков, А. Степанов та ін.), що сьогодні у

світі представлено 800 вищими архітектурними школами і відображають різні шляхи і засоби її забезпечення.

В Україні підготовку майбутніх архітекторів здійснюють вищі навчальні заклади, які є спеціалізованими інститутами у складі академій будівництва й архітектури, архітектурними факультетами технічних, аграрних, технологічних, гуманітарних, художніх академій та інших вишів. Залежно від спеціалізації вишу і за відсутності єдиної науково обґрунтованої теоретично-методичної концепції професійної підготовки архітекторів, цей процес відбувається без чіткого уявлення щодо особливостей підготовки до архітектурної діяльності, на засадах формального поєднання в її структурі і змісті художньої і технологічно-інженерної складової, переважно під впливом особистісних уподобань і досвіду викладачів вишу.

У працях вітчизняних і зарубіжних учених наголошується на тому, що поняття «культура» відображає сукупність цінних для суспільства об'єктів, які створюються у результаті діяльності соціальних суб'єктів. У свою чергу, ці культурні об'єкти характеризують самого суб'єкта і продукти його людської діяльності, а також сукупність засобів, сил та здібностей, необхідних для створення цих об'єктів (П. Гуревич, В. Давидович, Ю. Жданов, Є. Маркарян та інші).

Учені розрізняють художню і професійну культуру. Художня культура (І. Зязюн, М. Кравець, Л. Масол, Н. Миропольська, О. Олексюк, О. Отич, Т. Рейзенкінд, О. Рудницька, О. Шевнюк, Г. Шевченко та ін.) є однією із форм прояву загальної культури, що створюється, функціонує і розвивається у сфері художньої діяльності людини (літературної, музичної, зображувальної, театральної тощо), такої, де кінцевим продуктом і метою діяльності є твори мистецтва поза їх утилітарної, побутової цінності. Професійна культура в цьому контексті виступає особливою формою існування художньої культури як усвідомленої і унормованої системи цінностей, знань, умінь і навичок, типової і необхідної для створення певних предметів художньої культури. Опанування професійної культури майбутніми фахівцями будь-якої художньої діяльності (музичної, театральної, образотворчої і ін.) є засобом відтворення і розвитку в суспільстві набутого рівня художньої культури.

Професійно-художня культура є особливим різновидом поєднання художньої і професійної культури суспільства, в якому сконцентровано досвід спеціальної суспільної практики підготовки молоді у спеціальних навчальних закладах для задоволення конкретних потреб певного суспільства, способів реалізації відповідної художньої професійної діяльності, соціальних потреб, що її нормують, і способів оволодіння цією діяльністю.

У дослідженні виокремлюємо художньо-професійну та професійно-художню культуру. Поняттям «професійно-художня культура» характеризується художня діяльність людини, яка цілеспрямовано створює твори мистецтва в межах професійно диференційованої та соціально нормованої художньої праці. У словосполученні «художньо-професійна культура» основне смислове наванта-

ження належить словам «професійна культура», а термін «художня» вказує на прикладний аспект професійної культури. Поняття «художньо-професійна культура» означає, що певна професійна діяльність включає в себе художню складову як певну норму, яка зумовлює естетичну цінність створюваних у результаті цієї діяльності предметів.

Під художньо-професійною культурою майбутнього архітектора розуміємо специфічну складову його загальної професійної культури, що характеризує естетичні норми та художні цінності, якими він послуговується у створенні своїх проектів та опановує у процесі підготовки до цього виду діяльності. Вона виступає особливою формою прояву його загальної, художньої та професійної культури. Художньо-професійну культуру архітектора розглядаємо як одне із новоутворень, що формується у процесі його спеціальної підготовки до професійної діяльності і складається із когнітивного, операційного та ціннісно-орієнтаційного компонентів із відповідними показниками. Когнітивний компонент художньо-професійної культури майбутніх архітекторів розкриває систему знань про художні принципи, способи їх реалізації у процесі створення архітектурних об'єктів. Операційний компонент складають уміння практично втілювати за допомогою художніх зображувальних засобів задуми, образи в реальних архітектурних об'єктах. Ціннісно-орієнтаційний компонент передбачає здатність оцінювати художню цінність архітектурних проектів.

Визначаючи педагогічні умови формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів, виходили з того, що дисципліни художнього циклу, які забезпечують навчання майбутніх архітекторів образотворчої діяльності у сфері архітектурної освіти, не є «самоціллю», як це відбувається у сфері художньої освіти. У мистецькій освіті освоєння образотворчої діяльності зорієнтовано і підпорядковано створенню художнього твору як кінцевого продукту, виконаного засобами графічної або живописної технік, у певному художньому матеріалі (живопис, графіка, скульптура, декоративне мистецтво).

У сфері архітектурної освіти роль образотворчих дисциплін має принципово інше призначення і цим відрізняється від художньої освіти. Натомість те, яким чином фонд знань, умінь і навичок, що здобуваються у процесі вивчення дисциплін художнього циклу, повинен бути представлений у змісті архітектурного проектування не розглядається. Отже, роль образотворчої діяльності в процесі створення архітектурного образу не усвідомлюється і майбутніми архітекторами. Подолання цього розриву бачимо у професійній спрямованості спеціальної художньої підготовки майбутніх архітекторів і підпорядкування її завданням архітектурного проектування. Наявність такої спрямованості розглядаємо як першу педагогічну умову формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів, що передбачає спільну діяльність викладачів, які забезпечують художню та архітектурну підготовку студентів.

У процесі реалізації педагогічної умови – інтегрування змісту та завдань професійно-

зорієнтованих архітектурних і спеціальних художніх дисциплін у процесі підготовки майбутніх архітекторів – було враховано, що становлення професіонала завжди є багатоплановим, але індивідуальним процесом розвитку і саморозвитку особистості в межах освоєваної професійної діяльності. Значною перешкодою на цьому шляху стає мозаїчна, розрізнена представленість у змісті навчальних предметів знань про цілі, завдання, способи засвоєваної студентами професійної діяльності. Підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців через інтеграцію навчальних предметів, підпорядкування їх логічного взаємозв'язку в межах єдиного навчально-пізнавального процесу сприяє активізації насамперед навчальної діяльності студентів. Структура змісту архітектурної освіти сама по собі є складним інтегрованим простором, у якому закладено взаємодію трьох освітніх блоків: науки, мистецтва і техніки. Інтеграція цих блоків є необхідною умовою перебігу навчальної діяльності студентів від базового рівня художньої освіти до професійно-спрямованої специфіки архітектурного проектування. Вирішення цієї проблеми в практиці архітектурної освіти бачимо в інтегруванні змісту та завдань професійно зорієнтованих архітектурних і спеціальних художніх дисциплін у процесі підготовки майбутніх архітекторів.

Формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів у процесі підготовки у вищих навчальних закладах передбачає послідовне поетапне узгодження і впорядкування засобів, цілей і завдань художньої образотворчої та архітектурної діяльності. Необхідність таких етапів зумовлюється не тільки складністю соціокодів, закладених у виразній мові образотворчого мистецтва й архітектури, а й важливістю усвідомлення способів їх органічного об'єднання на рівні архітектурного проектування, підпорядкуванню принципово новим цілям, відмінним від цілей суто образотворчого та інженерного мистецтва. Формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів неможливо поза навчальних ситуацій, що вимагають актуалізації художніх знань і вмій студентів у вирішенні архітектурних завдань різних рівнів складності. З огляду на це, наступною педагогічною умовою формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів є поетапна актуалізація їхніх практико-зорієнтованих навичок образотворчої діяльності у процесі розробки архітектурних проектів.

У **другому розділі** «Експериментальне дослідження формування художньо-професійної культури в майбутніх архітекторів» визначено цілі та завдання експериментальної роботи, схарактеризовано рівні сформованості художньо-професійної культури в майбутніх архітекторів, описано та експериментально перевірено модель і експериментальну методика формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів у навчальному процесі вищого навчального закладу, подано дані щодо їх ефективності.

Формувальному експерименту передувало визначення рівнів сформованості художньо-професійної культури майбутніх архітекторів. Когнітивний компонент визначено за гностичним критерієм як вимірювання ступеня інформованості особистості щодо сутності образотворчої дія-

льності, її виражальних засобів, принципів і способів застосування образотворчої діяльності у процесі створення архітектурних об'єктів. Операційний компонент – за процесуальним критерієм як вимірювання ступеня практичної підготовки до застосування засобів образотворчої діяльності під час архітектурного проектування та створення архітектурних об'єктів. Ціннісно-орієнтаційний компонент визначався за рефлексивним критерієм як оцінювання ступеня усвідомлення особистістю цінності та художньої досконалості створюваних архітектурних проектів, використаних при цьому художніх еталонів архітектурно-проектної діяльності.

За результатами констатувального зрізу було виявлено три рівні сформованості художньо-професійної культури у майбутніх архітекторів.

Високий рівень характеризується стійким прагненням критично оцінювати художню цінність результатів своїх архітектурних проектів, зіставляти свої архітектурні задуми та проекти із наявними художніми стилями й архітектурними напрямками. Студенти цього рівня спроможні самостійно визначати власні помилки і способи їх подолання. Вони демонструють глибоке розуміння теоретичних знань основ теорії композиції, зображення предметів на площині, виявляють знання виражальних можливостей художньо-графічних матеріалів і технік рисунка як інструмента та засобу для вільного вираження своїх творчих архітектурних ідей, досконало володіють знаннями принципів і засобів конструктивно-логічного моделювання. Студенти спроможні оцінити ефективність і доцільність застосування обраних зображальних засобів в архітектурно-проектній діяльності, пропонують власні зображальні прийоми, способи та техніки під час розробки й подання архітектурної ідеї. Виявляють сформовані вміння розв'язувати композиційні задачі різного ступеня складності в архітектурному проектуванні. Володіють навичками виразного зображення архітектурних об'єктів у необхідному ракурсі, доповнюючи його стафажем та антуражем. Вільно володіють уміннями і навичками виконання архітектурних начерків, ескізів по пам'яті та за уявою. Доцільно і продуктивно використовують різноманітні художньо-графічні матеріали для вільного вираження власних архітектурних ідей.

До середнього рівня віднесено майбутніх архітекторів, яким притаманне ситуативне критичне оцінювання художньої цінності результатів своїх архітектурних проектів, зіставлення своїх архітектурних задумів і проектів із наявними художніми стилями й архітектурними напрямками, водночас вони не здатні самостійно визначити власні недоліки в художньому оформленні архітектурних проектів і способи їх подолання. Для них характерна недостатня теоретична обізнаність у сфері теорії композиції, основ зображення на площині, знань різноманітних художньо-графічних матеріалів і технік рисунка як інструмента й засобу для вираження своїх архітектурних ідей. Для студентів цього рівня характерне фрагментарне знання художніх принципів і способів конструктивно-логічного моделювання; вони вміють розв'язувати певні композиційні задачі в архітектурному проектуванні, зображати архітектурні об'єкти, доповнюючи їх стафажем та антуражем, во-

лодіють необхідними навичками виконання архітектурних об'єктів по пам'яті та за уявою, натомість потребують додаткових умінь і навичок використання художньо-графічних матеріалів як засобу для подання архітектурних ідей. Демонструють навички образотворчої діяльності, водночас архітектурні проекти мають низку суттєвих недоліків, пов'язаних із художнім рішенням, доцільністю і продуктивністю використання художньо-графічних засобів у створенні архітектурного образу.

Для студентів із низьким рівнем сформованості художньо-професійної культури характерні відсутність прагнення критично оцінювати цінність результатів своїх архітектурних проектів, невміння зіставляти власні архітектурні задуми і проекти з художніми стилями й архітектурними напрямками. Не спроможні самостійно виявити і визначити способи виправлення власних недоліків у художньому оформленні архітектурних проектів. Для студентів характерні безсистемність теоретичних знань основ теорії композиції, зображення на площині, художньо-графічних матеріалів і технік рисунка, художніх принципів і способів конструктивно-логічного моделювання. У студентів цього рівня не сформовані вміння розв'язувати композиційні задачі в архітектурному проектуванні виражальними засобами, зображувати архітектурні об'єкти в певному ракурсі по пам'яті та за уявою, виконувати начерки, ескізи, використовувати художньо-графічні засоби у створенні архітектурного образу. У них виникають суттєві труднощі в самостійному створенні архітектурних задумів зображальними засобами, що не дозволяє їм розробити власний архітектурний проект.

Результати констатувального експерименту засвідчили, що для студентів експериментальної (далі – ЕГ) і контрольної груп (далі – КГ) характерним є середній рівень сформованості художньо-професійної культури – 36,11% студентів. Низький рівень виявили 52,1% студентів КГ і 57,2% – ЕГ; високий – 8% студентів КГ і 8,1% – ЕГ.

Розроблена модель передбачала формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів за трьома послідовними етапами: пропедевтичний, професійної орієнтації образотворчої діяльності, продуктивним. (див. рис.1).

Перша педагогічна умова – професійна спрямованість художньої підготовки майбутніх архітекторів, упроваджувалася на пропедевтичному етапі. Формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів на цьому етапі забезпечувалось організацією міжкафедрального науково-методичного об'єднання викладачів професійно-зорієнтованих архітектурних і спеціальних художніх дисциплін. Методичне забезпечення передбачало узгодження програм професійно-зорієнтованих архітектурних і спеціальних художніх нормативних дисциплін: за метою і завданням навчальної діяльності студентів; за логічною послідовністю та часовою відповідністю досліджуваних тем; із міжпредметних зв'язків і їх змістом; за термінологією і поняттєвим апаратом навчальних дисциплін. Було структуровано і впорядковано за змістом нормативні дисципліни спеціального художнього («Рисунок», «Живопис», «Скульптура») і професійно-зорієнтованого архітек-

турного («Основи та методи архітектурного проектування», «Архітектурне проектування», «Архітектурна графіка», «Об'ємно-просторова композиція») циклу.

Відповідно до мети першого етапу на матеріалі навчальної дисципліни «Рисунок» студенти опанували базові знання та вміння основ образотворчої діяльності. Зважаючи на досвід зображувальної діяльності студентів і рівень їхньої підготовки до вступу у ВНЗ, було розроблено і використано систему вправ трьох рівнів складності, що містили завдання і прості вправи на постановку руки і координацію рухів; усвідомлення та виявлення конструкції та будови форми зображувальними засобами; передання об'ємної форми. У цілому система завдань і вправ мала на меті формування у майбутніх архітекторів уміння передавати об'ємність форм різноманітними зображувальними засобами.

На другому етапі – професійної орієнтації образотворчої діяльності була реалізована друга умова – інтегрування змісту і завдань професійно-зорієнтованих архітектурних і спеціальних художніх дисциплін у процесі підготовки майбутніх архітекторів. Це передбачало: визначення тем і завдань з архітектурного проектування, розв'язання яких потребує використання знань і вмінь образотворчої діяльності; розробку систем завдань і вправ з образотворчої діяльності, зорієнтованих на практичне використання у розв'язанні завдань зі створення навчальних архітектурних проектів.

Узгодження і коригування завдань і змісту навчальних робочих програм із дисциплін спеціально-художнього і професійно-зорієнтованого архітектурного циклу здійснювалося на спеціально організованих міжкафедральних науково-методичних об'єднаннях викладачів. У процесі співпраці і за результатами обговорення склалися структурно-логічні схеми для професійно-зорієнтованих та спеціально-художніх дисциплін; розроблявся тематичний зміст і графік проведення спільних практичних занять (майстер-класів) із залученням архітекторів-практиків; проводилися спільні оглядові лекції за визначеними темами.

Окрім того, на науково-методичних об'єднаннях було визначено критерії оцінки сформованості художньо-професійної культури майбутніх архітекторів, презентовано робочу програму з дисципліни «Рисунок», використано діалогові форми навчання студентів і викладачів; розроблено систему завдань, спрямованих на використання студентами вмінь і навичок образотворчої діяльності в процесі створення архітектурного проекту.

Система завдань і вправ передбачала набуття студентами уміння створювати об'ємні форми, передавати їх простір під різними кутами зору, з використанням різних зображувальних графічних матеріалів і технік, їх комбінування, стилізації і трансформації зображувальних об'єктів в різних площинах. Для формування у студентів уміння передавати на рисунку зовнішній і внутрішній простори їм пропонувалися завдання з таких тем: «Зображення інтер'єру громадської будівлі», «Зображення інтер'єру зали малювання», «Зображення інтер'єру жилої кімнати за визначеним кресленням», «Зображення архітектурної панорами», «Архітектурний пейзаж», «Перспективи

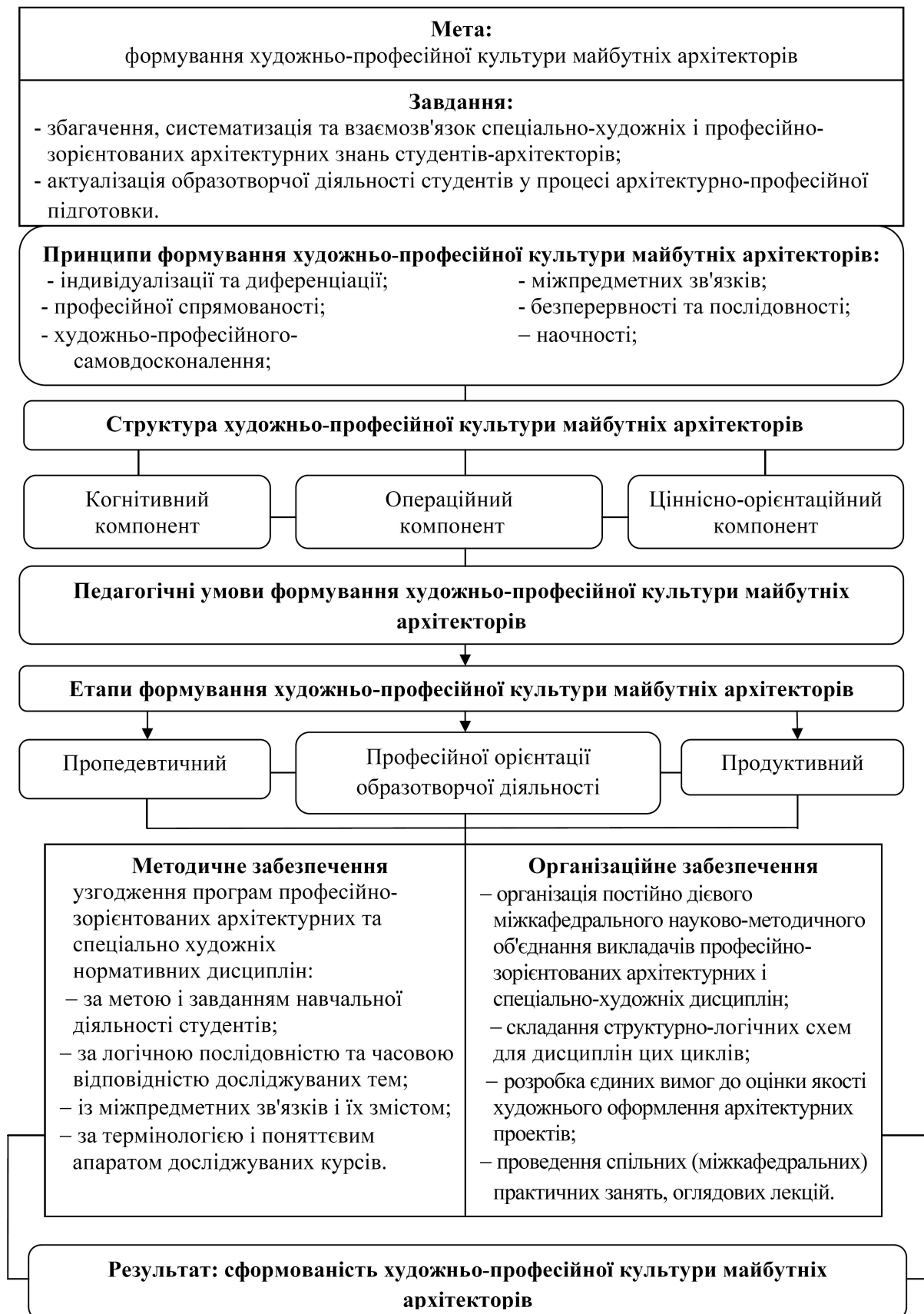

Рис. Модель формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів

вулиці», «Архітектурний ансамбль» і т. ін.

Завдання, спрямовані на формування у студентів навичок стилізації і трансформації об'єктів дійсності виконувалися з тем: «Стиллізація натюрморту», «Стиллізація архітектурної деталі», «Стиллізація дерев», «Стиллізація архітектурного пейзажу», «Стиллізація інтер'єру».

Методика навчання студентів вирішення архітектурних завдань, пов'язаних зі створенням архітектурного проекту, була спрямована на формування у них умінь вільно орієнтуватись у різноманітних зображувальних засобах і прийомах, що застосовуються у зображенні архітектурного об'єкта, формування основних умінь і навичок роботи з художніми матеріалами та інструментами графіки, накопичення досвіду виражати творчі ідеї у графічно зрозумілій та цікавій для довколишніх формі.

На третьому етапі – продуктивному, реалізовувалася педагогічна умова – поетапна актуалізація практико-зорієнтованих навичок образотворчої діяльності студентів у розробці архітектурних проектів. Процес формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів на цьому етапі був спрямований на визначення архітектурних завдань, що потребують використання комплексу різних видів образотворчої діяльності. Для цього було розроблено систему завдань, спрямованих на вдосконалення архітектурного проекту за допомогою зображувальних засобів, пов'язаних зі складною трансформацією багатофункціональних об'єктів. З метою професійного спрямування завдань художньої та архітектурної підготовки за основу було взято карту комплексного архітектурного проектування, яка відображала узгодження завдань із професійно-зорієнтованих архітектурних та спеціально-художніх дисциплін згідно з тематикою архітектурного проектування. Так, у процесі виконання курсових робіт із професійно-зорієнтованої дисципліни «Архітектурне проектування» («Зупинка суспільного транспорту», «Ігровий дитячий майданчик», «Виставковий павільйон», «Мала громадська житлова будівля», «Малоповерховий житловий будинок», «Інтер'єр кафе», «Громадська будівля», «Промислова будівля за складною технологією», «Житлова будівля гостинного типу») за спеціально художньою дисципліною «Рисунок» студенти виконували відповідні завдання. Це були завдання на створення рисунка малої архітектурної споруди, перспективи будинку в історичній забудові міста, перспективи вулиці, інтер'єру музею, театру, клубу тощо. Завдання виконувались у різноманітній графічній техніці (тушь, пір'я, рапідграф, акварель, змішана техніка).

Виконуючи фрагменти рисунка, студенти поетапно навчалися використовувати набуті ними навички зображувальної діяльності у підготовці архітектурних проектів, вирішенні різних завдань архітектурного проектування (ескізні замальовки, клазури, ескіз проекту та ін.). Таким чином, на власному досвіді студенти виявляли межі використання набутих навичок і вмінь зображувальної діяльності, переконувались у доцільності їх використання на різних етапах виконання архітектур-

ного проекту.

Під час розробки студентських архітектурних проектів, відповідно до технологічних карт, викладачами спеціально-художніх та професійно-зорієнтованих архітектурних дисциплін проводилися спільні консультації для студентів і майстер-класи. Зі студентами визначалися проблемні моменти в архітектурному проекті і засоби їх вирішення. Зокрема, від студентів вимагалось уміння зображати тектонічні закономірності реальної архітектури, визначати пропорції і масштаби архітектурних споруд, уміння враховувати залежність стилевих особливостей передання об'єму, простору, вміння використовувати виразні можливості зображувальних матеріалів і технік рисунка в поданні архітектурного об'єкта на розгляд іншим студентам і для захисту.

На прикінцевому етапі експерименту було проведено повторний зріз для визначення ефективності педагогічних умов та експериментальної методики формування художньо-професійної культури в майбутніх архітекторів (див. таблицю).

Таблиця

**Рівні сформованості художньо-професійної культури
майбутніх архітекторів (прикінцевий зріз %)**

Рівні	Групи			
	Експериментальна		Контрольна	
	абс.	%	абс.	%
Високий	23	29,5	7	9
Середній	35	44,9	31	39,7
Низький	20	25,6	40	51,3

Як свідчить таблиця, високого рівня сформованості художньо-професійної культури у майбутніх архітекторів в ЕГ досягли 29,5%, середнього – 44,9%; низького 25,6%. майбутніх архітекторів. Кількість студентів ЕГ, які були віднесені до низького рівня, зменшилася до 25,6%. У КГ високого рівня досягли 9% студентів; середнього – 39,7%; низького 51,3%.

З метою перевірки ефективності експериментальної методики проведено статистичний аналіз отриманих даних за критерієм Колмогорова-Смірнова. Результати обчислення статистично підтвердили значущість змін, що відбулися в ЕГ ($\lambda < 3,76$). Це свідчить про доцільність і ефективність запропонованої моделі й експериментальної методики формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів у процесі підготовки у вищих навчальних закладах за визначеними педагогічними умовами.

У **висновках** викладено результати дослідження, основні з них такі.

Дисертаційна робота присвячена проблемі формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів у процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

1. Теоретичний аналіз наукових джерел дозволив обґрунтувати та визначити сутність і структуру феномена «художньо-професійна культура майбутніх архітекторів», яке розуміємо як специфічну складову загальної професійної культури архітектора, що характеризує естетичні норми й художні цінності, якими він послуговується у створенні своїх проєктів та опановує у процесі професійної підготовки до цього виду діяльності. Структура художньо-професійної культури майбутніх архітекторів функціонує на основі взаємодії трьох структурних компонентів: когнітивний (система знань щодо художніх принципів, способів їх реалізації у процесі створення архітектурних об'єктів); операційний (уміння практично втілювати за допомогою художніх зображувальних засобів задуми, образи в реальних архітектурних об'єктах); ціннісно-орієнтаційний (здатність критично оцінювати художню цінність своїх архітектурних проєктів).

2. Оцінювання рівнів сформованості художньо-професійної культури майбутніх архітекторів у процесі підготовки у вищих навчальних закладах здійснювалося за гностичним, процесуальним і рефлексивним критеріями. Згідно з означеними критеріями, показниками сформованості художньо-професійної культури майбутніх архітекторів у процесі підготовки у вищих навчальних закладах виступають знання основ композиції; теорії зображення на площині; виражальних можливостей художньо-графічних матеріалів і технік рисунка як інструмента та засобу для вільного вираження творчих архітектурних ідей; художніх принципів і способів конструктивно-логічного моделювання; уміння розв'язувати композиційні задачі різної складності в архітектурному проєктуванні засобами образотворчої діяльності; зображати архітектурні об'єкти в необхідному ракурсі, доповнюючи його стафажем та антуражем; виконувати архітектурні об'єкти по пам'яті та за уявою; використовувати різноманітні художньо-графічні матеріали як засіб для вираження архітектурних ідей; здатність критично оцінювати художню цінність результатів своїх архітектурних проєктів; зіставляти свої архітектурні задуми та проєкти з наявними художніми стилями й архітектурними напрямками; самостійно визначати власні прорахунки в художньому оформленні архітектурних проєктів і знаходити способи їх подолання. Сформованість художньо-професійної культури майбутніх архітекторів у процесі підготовки у вищих навчальних закладах виявляється на високому, середньому та низькому рівнях.

3. Виявлено і обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів у процесі підготовки у вищих навчальних закладах: професійна спрямованість спеціальної художньої підготовки майбутніх архітекторів; інтегрування змісту та завдань професійно-зорієнтованих архітектурних та спеціальних художніх дисциплін у процесі підготовки майбутніх архітекторів; поетапна актуалізація практико-зорієнтованих навичок образотворчої діяльності студентів у розробці архітектурних проєктів.

4. Розроблено й експериментально апробовано модель і методику формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів, що складається із пропедевтичного, професійної

орієнтації образотворчої діяльності, продуктивного етапів підготовки. Взаємодія компонентів моделі забезпечується організаційним і методичним спрямуванням роботи викладачів спеціально-художніх і архітектурно професійних кафедр. Організаційне забезпечення передбачало: створення постійно дієвого міжкафедрального науково-методичного об'єднання викладачів професійно-зорієнтованих архітектурних і спеціально-художніх дисциплін; складання структурно-логічних схем для дисциплін цих циклів; проведення спільних (міжкафедральних) практичних занять, оглядових лекцій; розробка єдиних вимог до оцінки якості художнього оформлення архітектурних проєктів. Методичне забезпечення передбачало: узгодження програм професійно-зорієнтованих архітектурних і спеціально-художніх нормативних дисциплін за предметними зв'язками та їх змістом; за цілями і завданнями навчальної діяльності студентів; за логічною послідовністю та часовою відповідністю тем; термінологією та поняттєвим апаратом курсів, що вивчаються.

5. За результатами експериментального дослідження доведено, що реалізація педагогічних умов забезпечила якість підготовки майбутніх архітекторів. Так, кількість студентів, які досягли високого рівня сформованості художньо-професійної культури в ЕГ склало 29,5% (було 8%); середнього – 44,9% (було 34,62%). На низькому рівні їх кількість зменшилась і склало 25,6% (було 57,27%). В КГ якісні та кількісні зміни у рівнях досліджуваної художньо-професійної культури майбутніх архітекторів були менш відчутні: кількість студентів із високим рівнем склала 9% (було 10,26%), із середнім – 39,7% (було 37,6%); з низьким – 51,3% (було 52,14%).

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів. Перспективу подальших наукових розробок убачаємо в дослідженні форм і методів формування художньо-професійної культури в системі архітектурної освіти з використанням засобів комп'ютерного моделювання та комп'ютерної графіки; визначення змісту самостійної навчальної діяльності студентів, які освоюють професію архітектора і опановують навичками самостійного архітектурного проєктування; впливу на естетичну цінність цих проєктів художньо-професійної культури архітектора.

Основні положення дисертації висвітлено в таких публікаціях автора:

1. Карпова С. М. Принцип індивідуалізації навчання в практиці художньої підготовки майбутніх архітекторів / С.М.Карпова // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського: зб. наук. пр. – Одеса, 2011. – Вип.3-4. – С.83-87.
2. Карпова С. М. Художньо-професійна культура майбутніх архітекторів і принципи її формування / С.М.Карпова // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського: зб. наук. пр. – Одеса, 2011. – Вип.11-12. – С.186-190.
3. Карпова С. М. Експериментальні дослідження педагогічних умов формування художньо-професійної культури у майбутніх архітекторів / С. М. Карпова // Наукові записки Ніжинського

державного університету імені Миколи Гоголя / [за заг. ред. проф. Є. І. Коваленко.] – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – №. 5. – С.173-176.– (Серія «Психолого-педагогічні науки»).

4. Карпова С. М. Аналіз сучасних тенденцій розвитку архітектурної освіти / С.М. Карпова // Сучасні проблеми архітектури та містобудування (наук-техн. збірник). – Вип. №21. – Київ: КНУБА, 2009. – С.16-23.

5. Карпова С. М. Критерії та показники сформованості художньо-професійної культури майбутніх архітекторів / С. М. Карпова // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського: зб. наук. пр. – Одеса, 2012. – Вип.7-8. – С.8-13.

6. Карпова С. Н. Интеграция художественных дисциплин в профессиональной подготовке архитектора: матеріали XIV міжнародної науково-метод. конф. [«Управління якістю підготовки фахівців»], (22-24 квітня). – Одеса: ОДАБА, 2009. – Ч. 2. – С. 42.

7. Карпова С. Н. Компетентностный подход в архитектурном образовании: матеріали XV міжнар. науково-метод. конф. [«Управління якістю підготовки фахівців»], (22-23 квітня). – Одеса: ОДАБА, 2010. - Ч.2.– С. 73-74.

8. Карпова С. Н. Педагогические условия формирования художественно-профессиональной культуры будущих архитекторов: матеріали XVII міжнар. науково-метод. конф. [«Управління якістю підготовки фахівців»], (19-20 квітня). – Одеса: ОДАБА, 2012. – Ч.2. – С.71-72.

9. Карпова С. М. Проблема підготовки майбутніх архітекторів в системі вищої освіти: матеріали 1 міжнародної науково-практ. конф. [«Сучасна архітектурна освіта»], (листопад 2008 р.). – К.: КНУБА, 2008. – С.11.

10. Карпова С. М. Роль малюнка в системі професійної підготовки фахівця-архітектора: матеріали всеукраїнських науково-практичних читань студентів і молодих науковців, присвячених педагогічній спадщині Костянтина Дмитровича Ушинського, (17-18 травня 2005 р.). – Одеса, 2005. – С.227-229.

11. Карпова С. Н. Формирование профессиональной культуры будущего архитектора: матеріали XVI міжнародної науково-метод. конф. [«Управління якістю підготовки фахівців»], (21-22 квітня). – Одеса: ОДАБА, 2011. – Ч.1. – С.56-58.

12. Карпова С. Н. Методические указания к практическим заданиям по дисциплине «Рисунок» для студентов I курса, направление подготовки 6.060102 «Архитектура», образовательного уровня «бакалавр»/ сост. С.Н. Карпова. – Одесса: Астропринт, 2012. – 44 с.

13. Карпова С. Н. Методика реализации педагогических условий формирования художественно-профессиональной культуры будущих архитекторов в учебном процессе высшего учебного заведения / С. Н. Карпова // Вестник Самарского муниципального института управления. – Самара, 2013. – №1(24). – С.156-161.

14. Karpova S. Realisation des conditions pedagogiques de la mise en forme de la culture professionnelle artistique des futurs architectes au cours du processus educatif au sein d'un

etablissement de l'enseignement superieur / S. Karpova // ARTA ŞI EDUCAŢIE ARTISTICA – Bałți: Universitatea de Stat *Alecu Russo* – nr. (2) 20 2012. – P. 102-106.

АНОТАЦІЯ

***Карпова С.М.* Формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів у процесі підготовки у вищих навчальних закладах.** – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», МОН України. – Одеса, 2013.

Дисертаційне дослідження присвячено проблемі формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів у процесі підготовки у вищих навчальних закладах. Науково обґрунтовано та визначено сутність і структуру феномена «художньо-професійна культура майбутніх архітекторів». Визначено компоненти (когнітивний, операційний, ціннісно-орієнтаційний), критерії оцінки (гностичний, процесуальний, рефлексивний) та показники художньо-професійної культури майбутніх архітекторів; схарактеризовано рівні її сформованості. Виявлено й обґрунтовано педагогічні умови формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів. Розроблено модель, що складається з пропедевтичного, професійної орієнтації образотворчої діяльності, продуктивного етапів, їх забезпечення; експериментальна методика формування художньо-професійної культури майбутніх архітекторів на матеріалі навчальної дисципліни «Рисунок» і перевірено їх ефективність.

Ключові слова: художньо-професійна культура, майбутні архітектори, педагогічні умови, експериментальна методика, підготовка, вищі навчальні заклади.

АННОТАЦИЯ

***Карпова С.Н.* Формирование художественно-профессиональной культуры будущих архитекторов в процессе подготовки в высших учебных заведениях.** – На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Государственное учреждение «Пивдэнноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», МОН Украины. – Одесса, 2013.

Диссертационное исследование посвящено проблеме формирования художественно-профессиональной культуры будущих архитекторов в процессе подготовки в высших учебных заведениях.

На основе анализа философской, психолого-педагогической литературы, художественно-профессиональная культура будущего архитектора рассматривается как специфическая составля-

ющая общей профессиональной культуры архитектора, характеризующая эстетические нормы и художественные ценности, которыми он руководствуется в создании своих проектов и осваивает в процессе подготовки к этому виду деятельности.

Формирование художественно-профессиональной культуры будущих архитекторов является целенаправленным процессом подготовки будущих специалистов в высших учебных заведениях архитектурного профиля.

В диссертации определены и обоснованы структурные компоненты художественно-профессиональной культуры будущих архитекторов в процессе подготовки в высших учебных заведениях: (когнитивный, операционный и ценностно-ориентационный), показатели и критерии ее диагностики: гностический (как измерение степени информированности личности о сущности изобразительной деятельности, ее выразительных средствах, принципах и способах применения изобразительной деятельности в процессе создания архитектурных объектов), процессуальный (как измерение степени практической подготовки к применению средств изобразительной деятельности при архитектурном проектировании и создании архитектурных объектов), рефлексивный (как измерение степени осознания личностью ценности и художественного совершенства создаваемых архитектурных проектов, используемых при этом художественных эталонов архитектурно-проектной деятельности). В соответствии с выявленными компонентами, показателями и критериями были разработаны и подобраны диагностические методики и определены уровни исследуемой культуры (высокий, средний и низкий).

Определены и обоснованы педагогические условия, обеспечивающие формирование художественно-профессиональной культуры будущих архитекторов в процессе подготовки в высших учебных заведениях (профессиональная направленность специальной художественной подготовки будущих архитекторов; интегрирование содержания и задач профессионально ориентированных архитектурных и специальных художественных дисциплин в процессе подготовки будущих архитекторов; поэтапная актуализация практико-ориентированных навыков изобразительной деятельности студентов при разработке архитектурных проектов).

В процессе исследования разработаны модель и экспериментальная методика формирования художественно-профессиональной культуры будущих архитекторов, включающие пропедевтический, профессиональной ориентации изобразительной деятельности, продуктивные этапы. На пропедевтическом этапе формирование художественно-профессиональной культуры будущих архитекторов обеспечивалось организацией межкафедрального научно-методического объединения преподавателей профессионально-ориентированных архитектурных и специальных художественных дисциплин. Методическое обеспечение предусматривало согласование программ профессионально-ориентированных архитектурных и специальных художественных нормативных дисциплин: по целям и задачам учебной деятельности студентов, по логической последовательности и

временному соответствию изучаемых тем; по межпредметным связям и их содержанием, по терминологии и понятийному аппарату учебных дисциплин.

На втором этапе – профессиональной ориентации изобразительной деятельности определялись темы и задачи по архитектурному проектированию, решение которых требует использования знаний и умений изобразительной деятельности; разрабатывались система заданий и упражнений по изобразительной деятельности, ориентированных на практическое применение в решении задач по созданию учебных архитектурных проектов.

Третий этап – продуктивный, был направлен на определение архитектурных задач, требующих использования комплекса различных видов изобразительной деятельности. Для этого была разработана система заданий, направленных на совершенствование архитектурного проекта с помощью изобразительных средств, связанных со сложной трансформацией многофункциональных объектов.

Эффективность экспериментальной методики формирования художественно-профессиональной культуры будущих архитекторов в процессе подготовки в высших учебных заведениях подтверждена результатами экспериментального исследования.

Ключевые слова: художественно-профессиональная культура, будущие архитекторы, педагогические условия, экспериментальная методика, подготовка, высшие учебные заведения.

SUMMARY

S.M. Karpova. Forming of artistic and professional culture with architects to be while their studying at higher school. – As manuscript only.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogical Sciences. Specialty 13.00.04 – theory and method of professional education. – State establishment “South-Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushinskiy”. – The Ministry of Education and Science of Ukraine. – Odessa, 2013.

The research is dedicated to the problem of forming of artistic and professional culture with architects to be while their studying at higher school. The point and the structure of the phenomenon of “artistic and professional culture of future architects” has been defined and substantiated scientifically. The concept of “professional culture of architects” has been specified. The components, evaluation criteria and rates of artistic and professional culture of future architects have been defined; the levels of its forming have been characterized. Educational conditions of forming of artistic and professional culture of future architects have been detected and substantiated. An experimental model and method of forming of artistic and professional culture of future architects has been developed; their effectiveness has been tested.

Key words: art and professional culture, future architects, pedagogical conditions, the experimental methods, training, institutions of higher education.